

Иманбердиев Н.Т.

**ЖАСТАРМЕН ӘЛЕУМЕТТІК
ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУДІҢ
ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ**

В статье описываются основные теоретические основы проведения социальных работ с молодежью. А так же анализируются научные работы и огромный опыт по данной теме отечественных, зарубежных ученых.

In this article the main theoretical foundation of spending social works with youth is considered. Besides analysed scientific works and enormous practice of local and native scientists on this theme.

Әлеуметтік жұмыс қоғамдық құбылыс, белгілі бір қоғамдық институт ретінде пайда болған. Ол бірте бірте әр түрлі ғылымның зерттеу объектісіне айналды. XX ғасырдың ішінде ол теориялық тұрғыдан қарастырылып, ғылыми сипаттама беріле бастады.

Шетелдік ғылыми дәстүрде әлеуметтік жұмысты теориялық тұрғыдан зерттеудің тарихы біршама уақытты қамтиды. Осы тақырыпқа арналған еңбектер жеткілікті [1]. Ал Ресейде әлеуметтік жұмысқа қатысы бар қайырымдылық дәстүрін тарихи-биографиялық тұрғыдан зерттеуге бағышталған бірнеше еңбек кездеседі [2].

Бұл ретте бір бірімен әлеуметтік жұмыс туралы ғылымдағы өзара байланысты екі құбылысты бөліп алуға болады. Біріншісі, жалпы әлеуметтік даму барысындағы әлеуметтік жұмыстың орнын анықтау, жалпы қоғам тарихын зерттеу, ал екіншісі әлеуметтік жұмысты ғылыми зерттеу, әлеуметтік жұмыс теориясының эволюциясы, оның адам мен қоғам туралы басқа да ғылымдармен ара қатынасы тұрғысындағы зерттеулер.

Ғылыми әдебиеттерге жүргізілген зерттеулер әлеуметтік жұмысты ғылыми пайымдау тарихындағы теориялық дәстүрлер қоғам өміріндегі қайырымдылық секілді құбылыстың әлеуметтік орны мен мәнін зерттеуге, сондай-ақ әлеуметтік көмекті әр түрлі психологиялық, социологиялық, психотерапевтикалық доктриналармен салыстыра тексеру талпыныстарын қарастыруға орай қалыптасқанын көрсетеді [3].

90-жылдардың басында ғылыми әдебиетте әлеуметтік жұмысты теориялық негіздеудің бірнеше үлгісі белгіленді. Оны қоғамдық құбылыстың ерекше әлеуметтік қызметі ретінде түсіну өрістеді. Бұлар қазіргі заманғы қоғамдағы әлеуметтік қорғау проблемаларын теориялық пайымдауға бағытталған әр түрлі мектептердің ірі ғалымдарының ғылыми ізденістерінің ғана нәтижесі емес, сонымен бірге әлеуметтік жұмыстың мазмұны мен формаларының өзіндегі эволюция, өзгерістер [4,5,6,7,8].

Әлеуметтік жұмысқа қатысты ғылыми білімді құрудағы әйгілі теориялық тәсілдерге, олардың өздеріне әсер еткен аралас ғылымдарға қатысты жүргізілген талдаулар кем дегенде үш топтағы теориялардың бар екендігін көрсетеді:

- 1) әлеуметтік жұмыстың психологиялық-бағдарлы теориясы;
- 2) әлеуметтік жұмыстың әлеуметтік-бағдарлы теориясы;

3) психологиялық-әлеуметтік (социопсихологиялық) немесе жан-жақты, пәнаралық бағдарлы әлеуметтік жұмыс теориясы.

Осы тараушада біз жоғарыда аталған әлеуметтік жұмыстың қазіргі заманғы теорияларының ерекшеліктеріне және қысқаша мазмұнына тоқталатын боламыз.

Психологиялық-бағдарлы теория

Әлеуметтік жұмысты қазіргі заманғы қалпында теориялық пайымдау ретінде психодинамика З. Фрейдтен бастап оның ізін қушылардың психоталдаулық зерттеулері негізінде қалыптасты [9]. Олардың ролі бұл орайда негізінен әлеуметтік жұмыс үшін аралас ғылыми пән ретінде әдістемелік тұрғыдан ықпал етумен шектелді.

Алайда әлеуметтік жұмыстың психодинамикалық үлгісі негізінде ықпал ету мен әзірлеме әлеуметтік жұмыстың нақты технологиясын негіздеудің ерекше үлгісінің пайда болуы мен дамуына мүмкіндік туғызды. Мұнда проблемалары бар жеке адамға, отбасына, адамдар тобына әлеуметтік көмек көрсету мәселелері талқыланды. Бұл ретте әлеуметтік қызметкер әрекетінің психодинамикалық үлгісі негізгі, бастапқы постулаттарға табан тірейді. Негізінен олар мыналарға әкеледі:

а) әлеуметтік қызметкер клиентпен қарым-қатынаста тек психологиялық құрылым иеленіп қоймайды, сонымен бірге өзгерістерге де қабілетті болады;

б) әлеуметтік қызметкердің клиентке ықпал етуі оның әлеуметтік-экономикалық жағдайын, әлеуметтік сатылы топтар жүйесіндегі мәртебесін ескеруі тиіс;

в) психодинамикалық теория мұқтаждарға, жекелеген адамдарға нақты көмек көрсету барысында пайдалы екендігін түсінуін талап етеді;

г) әлеуметтік жұмыстың психодинамикалық моделі әдетте, клиентке қатысты мінез-құлықты, көзқарасты, қарым-қатынасты оның ішкі әлеміне, нақты өмірді қабылдау ерекшелігіне әсер ете отырып өзгертуді көздейді.

Бұл ретте әлеуметтік қызметкер өзінің де психологиялық ерекшеліктерін ескергені жөн.

Әлеуметтік жұмысты психодинамикалық жүргізу контексінде психоәлеуметтік ықпал ету бірнеше дербес кезеңдерді қамтиды:

1) клиенттің проблемасын зерттеу; 2) клиенттің әлеуметтік жағдайы мен психологиялық жай-күйінің, сезімдерінің ерекшеліктерін талдау; 3) әлеуметтік қызметкер мен клиенттің жақындасуы, тығыз байланыс орнатуы; 4) клиенттің өміріне әсер еткен басты оқиғаларды пайымдау; 5) әлеуметтік қызметкер мен клиенттің сенім негізінде келісілген іс-әрекет етуін жоспарлау; 6) социум мен клиенттің оның проблемасын шешу бойынша қазіргі әрекеті.

Осындай тәсілдің құндылығы қазіргі заманғы адам мен қоғамның даму проблемаларын тұтастай, жүйелі түрде көре алғанда арта түседі.

Әлеуметтік-бағдарлы теория

Әлеуметтік жұмыс теориясының бірқатар әлеуметтік-бағдарлы үлгілеріне көшелік. Олардың ішінде әсіресе қоғамның құрылуы мен дамуы туралы жүйелі түсінікке сүйенетін әлеуметтік жұмысты теориялық тұрғыдан негіздей үлгісі пайдалы. Бастапқы нұсқасында бұл теория биологиялық негізде әзірленген және ол бүкіл организм шағын жүйелерден құралған жүйелер екендігін көрсетті. Бұл теория әлеуметтік топтар мен қоғамдық институттарды, отбасын, шағын қауымдарды, ұжымдарды қамтитын әлеуметтік жүйені талдауда кеңінен қолданылды.

70-жылдары бұл тәсіл әлеуметтік жұмысты талдауды шетелдік ғалымдар тарапынан қызу қолдау тапты [10,11,12,13].

Осы түсініктің аясында адамдарға мынадай үш түрлі жүйе көмек бере алады деген көзқарас кең таралды: бірінші, отбасы, достар, қызығушылықтары бойынша құрылған бірлестіктер; екіншіден, қауымдық топтар, кәсіподақтар, қоғамдық-саяси ұйымдар және с.с.; үшіншіден, қоғамда мекеме, ведомство, функционалды бағытталған ұйымдар (ауруханалар, кітапханалар, мектептер және т.б.) жүйелер.

Осы контексте әлеуметтік қызметкердің міндеті екі топқа дифференцияланады: бір жағынан, олар адамдарға олардың проблемаларын шешуге қабілетті мекемелердің, ұйымдар мен ведомстволардың қызметін оңтайландырумен байланысты, екінші жағынан, әңгіме мұқтаж жандардың әлеуметтік жұмыс мекемелерін өз қажеттіліктерің, қанағаттандыру, адамның өзін өзі реттейтін жүйе ретіндегі өзін өзі қорғау потенциалысын жандандыру үшін пайдалануына қолдау көрсетуі туралы болып отыр.

Қазіргі кезде әлеуметтік жұмыста жүйелер теориясын қолданудың дәстүрлі екі формасы бөлінеді: а) жалпы жүйе теориясын пайдалану; б) экологиялық жүйелер теориясын әзірлеу және пайдалану. Әлеуметтік жұмыстың экологиялық теориясының басты түсінігі «өмір моделі» ұғымы болды. Өмір моделі адамдарды тіршіліктің жүйелі ұйымдасқан субъектілері ретінде қарайды. Бұл адамның өзгерістер барысында дамитытына орай қалыптасқан.

Әлеуметтік проблемалар (кедейшілік, табиғаттың ластануы, қанау және т.б.) адамзат тіршілігін ауырлатады, яғни өзара бейімделу мүмкіндігін азайтады. Тіршілік жүйелері (адамдар, олардың бірлестіктері) экожүйе теориясына сәйкес бүкіл қоршаған ортамен жақсы теңбе-теңдікті сақтауы тиіс.

Әлеуметтік-бағдарлы моделдің әлеуметтік жұмысты теориялық негіздеуші басым факторларына шешуші модель жатады. Ол мынадай мақсаттарға қол жеткізуді көздейді: 1) клиентке өзін орын алған проблемаларды шешуге қабілетті «каузальды агент» ретінде көруіне және пайымдауына көмек көрсету; 2) клиенттің әлеуметтік қызметкерді өзіне пайдасы тиетіндей білімі мен икемі бар жан ретінде қабылдауына қолдау көрсету; 3) клиенттің әлеуметтік қызметкерді бірқатар проблемаларды шешудегі серіктес ретінде қарауына қолдау көрсету.

Әлеуметтік-бағдарлы модель 70-80-жылдарда жан-жақты өрістеді. 90-жылдардың басында барынша шарықтап, пәнаралық, кешенді сипат иеленді. Сөйтіп ол әлеуметтік жұмыс теориясы [14,15]. деген жаңа ғылыми пәннің тууына жол ашты.

Әлеуметтік-бағдарлы модель ішінде басқасынан гөрі шешуші және экологиялық модель жақындау.

Жастардың социологиялық теориясында «ұрпақ», «жас ерекшелік табы», «жастық шақ», «жастар», «әлеуметтік жасы келгендік» «қарттық» деген ұғымдар жоқ.

Сөйтіп, зерттеушілер Андрущенко В.П., Горлач Н.И. [16] «ұрпақ» терминінің көп мағыналығына назар аударады және оның төрт мағынасын көрсетеді.

Демографияда жобамен бірдей уақытта туған адамдардың жиынтығын ұрпақ деп санайды.

Антропологтар мен заңгерлер жалпы ата-бабадан шыққан сатылықты ұрпақ деп айтады.

Тарихшылар мен социологтар ұрпақты ата-анасы мен олардың балаларының туған аралыққа тең уақыт аралығы деп санай отырып статистикалық түрде 30 жылға тең деп айқындайды. Бүгінгі күні отбасының жасару үрдісі, ата-аналар мен балалардың арасындағы жас ерекшеліктің орташа айырмасының қысқаруы байқалуда, ал дамыған елдерде өмір сүру ұзақтығының ұлғаюы үш емес, төрт ұрпақтың бір мезгілде өмір сүруіне әкеледі.

Ұрпақ ұғымы кіретін символдық мағына бар. Онда өмірлік тәжірибе қауымдастығының, куәлары мен қатысушылары адамдар болған тарихи оқиғалар туралы естеліктердің кейбір қалыптасқан жалпы әдеттердің, байлардың, дәстүрлердің, өмір заңының, тіпті талғам мен көңіл ауудың да ерекше маңызы бар. Бірақ бұл мағынада ұрпақтар арасындағы буын хронологиялық нақты шекараларда жатқан жоқ, онда әлеуметтік бөлініс, сондай-ақ аса маңызды, құндылықтарды айқындайтын тарихи оқиғаларға қатынас үлкен рөл атқарады. Осы мағынада ұрпақтың саны сапалық айқындалуының, әртүрлі ұрпақтың ұзақтығы әртүрлі болуы мүмкін екендігінің қаншалықты болуында.

Социологиялық түсінікте жастық шақ қашан басталды? Әртүрлі авторлар, жастарды ерекше әлеуметтік-демографиялық топ ретінде сипаттай отырып бұл ұғымды біржақты қолданады. Мысалы, Филипов Р.П. [17] жастық кезең 13 жастан басталып 24 жаста аяқталады деп санайды. Ғалым осы кезеңнің ішкі жас ерекшелігін және әлеуметтік дифференциациясын баса айта отырып, қандай да болмасын нақты негіз бермейді.

13 пен 18 жыл аралығындағы жас «жасөспірім шақ» ұғымымен біріктіріледі және біршама дәрежеде жаңа белгілерге жеке әлеуметтік тәртіптің нысандарына әкелетін биопсихологиялық дамумен сипатталады. Бірақ адамды балалық шақтан бөлетін демаркациялық сызық 18 жаста өтеді. Бұл жас көптеген елдерде құқықтық дербестіктің басталуымен сипатталады, яғни ересектермен қалыпты теңестірумен және заңды құқықтарды көрсетумен: еңбек үшін тең ақы төлеу, армияда қызмет ету, некеге отыру, сайлауға қатысу.

18 және 24 жыл арасындағы жаста жастардың отбасылық, кәсіби және құқықтық мәртебесі бойынша дифференциация неғұрлым нақты болады. Осы кезеңді Л. Розенмайер «жас ересектер» деп айтады. Егер бірінші кезеңде бұл кейбір кезде біртекті топ болса, онда 18 және 25 жас аралығындағы халық гетерогенді (біртекті емес). Бұл құрдастар тағдырының айырмашылығына байланысты әлеуметтік біртектілік емес және социологтар үшін ерекше мүдде.

Жастық шақта әлеуметтік рөлдерді белсенді игеру процесі болады. Олардың саны олар бәсең игерілетін немесе тоқтатылатын белгілі бір «толығы» шегіне жылдам жақындайды.

Социолог Фирсов М.В., Студенова Е.Г. «толығы» шегі жастық шақ деп түсінуге болатын жас ерекшелік кезеңдерінің шеңберіне жатады [18] деп есептейді. Ал одан әрі — әлеуметтік есею кезеңіне кіру. Фирсов М.В., Студенова Е.Г жастар санатын айқындауға арналған аса кең шекараларды ұсынады, ол осы топқа 14-33 жас аралығындағы адамдарды кіргізеді.

Көптеген социологтар адам жасы тек «есептегіш», өмір сүрген жылдың көрсеткіші ретінде ғана қаралуы мүмкін еместігі туралы көзқарасты жақтайды. Оның жеке адамның даму процесінің динамикасын зерттеуде елеулі мәні бар. Әлеуметтік құрам, қажеттілік пен мүдде, мақсаттар мен өмір сүру жоспарлары, іс-әрекеттің нәтижелері мен перспективалар әрбір алдыңғы кезеңде дайындалады. Сондықтан зерттеушілер жеке тұлғаны бүкіл өмір бойындағы тұтастықта зерттеуді ұсынады.

Мәселе, әдетте, адам ең жоғарғы жетістіктерге ересек шағында жететіндігіне қарамастан, осы жетістікке дайындық жастық шақта болатындығында. Сондықтан социологтар кульминацияның Спартаға, ал іс-әрекет спартасының жеке тұлғаны тәрбиелеу тарихына белгілі бір тәуелділігі бар екенін атап айтады.

Адам жасының қоғамдық функциялармен байланыс идеясы ғылымда бірнеше рет атап көрсетілді. Ол адамның өмір циклінің әлеуметтік кезеңдендіру негізінде жатты. Адамның барлық өмір циклін біртұтас етіп байланыстыруға ұмтылыс Лещинская Г. [19] «Адамның жастары туралы» еңбегінде нақты көрсетілген, онда ғалым өмір жолын екі қатарлы кезеңге бөледі, ал олардың әрқайсының өзіндік ерекшеліктері және белгілері бар.

Аналогия үшін Лещинская Г. мифологиядағы құдайлардың аттарына сүйенді. Алғашқы онжылдықта Меркурий үстемдік жасайды, адам өмір жолымен тез және жеңіл жүреді, бірақ оның көңіл-күйі түрлі ұсақ-түйекке байланысты өзгермелі болады. Осы жылдардағы оқу, ойындар қозғалмалы. 20 жылдары махаббат құдайы Венераның патшалығы басталады, ол оның барлық тіршілігіне үстемдік жасайды. 30 жылдары оны Марс ауыстырады, ол адамға табандылық, батырлық, күш, батылдық, жауынгерлік әкеледі. Ол оны өжет болуға, тәуекелділікке шақырады. Адам 40 жасында Церердің үстемділік күшінде пайдалылыққа бас иеді. Веста оған үй ошағын береді, Паллада білім мен даналық сыйлайды, Юнона сияқты оның үйінде ханым-зайыбы билік жасайды. 50 жасында Юпитер билік көрсетеді, адам өзінің күшінен ләззат алады, ол тәжірибе мен білімге бай, беделге ие, басқаруға икемді. Бірақ 60 жылдары оның өмірінде Сатурн өзінің қорғасындай ауыртыпашылығымен, баяулығымен және солғындығымен әсер ете бастайды.

Лещинская Г. өмірдің бірінші жартысының сипаты бақытқа ұмтылудың қанағаттандырылмауымен айқындалатынын, ал екінші жартысына тән ерекшелік — бақытсыздықтан қорықпау екенін айтады. Бұл ретте философ адамның оның жасына қатысты уақытты қабылдауындағы айырманы атап көрсетеді. Жасөспірім шақта сағаттың өтуі қарттық шақтағыдан гөрі ұзағырақ болады. Жастық шақта адам көптеген қауіп пен толқуды бастан кешіреді, оның көңіл-күйі масаттану мен энтузиазммен бастап жабырқаушылық пен көңілсіздікке дейін өзгеріп отырады. Қарттық шақта азапқа түсумен оның құмарлығы басылады, көңіл-күйі неғұрлым тұрақты және селқос болады, ал егер денсаулығы жақсы сақталса, онда адам аса ауыртыпашылыққа тап болмайды, ол қамтамасыз етілгенін, қолайлылықты жақсы көреді, тыныштықты қалайды.

Лещинская Г. аса маңызды кезең ретінде жастық шаққа ерекше мән береді. Ғалым бәрі де адамдардың жасөспірім шақтың жылдарын қалай пайдаланатынына қатысты екені атап көрсетті. Есейген жылдары олар әлемге көбірек әсер ете алады, жетіле түседі, сыртқы әсерге бағынбайды. Есейген шақ — іс-қимыл жасау және шығармашылық кезеңі, жасөспірім шақ — алғашқы масаттану және бірінші таным уақты. Жасөспірім шақ, жемісті тек жоғары бөлігі беретініне қарамастан, өнімін тек шыңы таным ағашының түбірі болып қалады.

Қазіргі қоғам жүз, екі жүз жыл бұрынғыдай жастарға, оның мүдделеріне, құндылықтарына, іс-қимыл тәртібіне киім үлгісіне бір жақты қарамайды. Үлкен ұрпақ жастардың пікіріне, оның өзіне және оның проблемаларына тереңірек қарайды. Ал олар бүгін мүлдем қарапайым емес. Экономикалық белсенді тұрғындардың халықтың жалпы құрамындағы үлесінің төмендеуі неғұрлым қарқынды белігі — жастар есебінен болады. Бүгін жұмыспен қамту қызметіне өтініш жасайтындардың әрбір екіншісі жастардың өкілі (16-29 жас).

Жоғарыда айтып өткеніміздей, жастардың жартысынан азы ғана жұмыспен қамтылады. Сондықтан жастардың экономикалық іс-әрекеттегі үлесі халық шаруашылығында жұмыс істейтіндердің жалпы санының 24 процентін ғана құрайды. Жұмыссыз жастардың саны 1993 жылдың басында жұмыссыздардың жалпы санының 54 процентін құрады. Бүгінгі күні мемлекет тарапынан жағдайды өзгерту үшін үнемі әрекет жасалып отырса да бұл санның аса көп өзгерісі болмады. Осындай шаралардың бірі жастар кәсіпорындарын, кооперативтерді, құру, олар үшін салық жеңілдігін жасау көзделген жастардың кәсіпкерлігін мемлекеттік қолдау жөніндегі шаралар болды. Басқа да шараларда жеке тұрғын үй салуға және

сатып алуға, жүруге жеңілдікті несиелер, жоғары білім алуға, жас отбасылары үшін арнайы қызмет құруға несиелер беру көзделді. Дегенмен жалпы экономикалық қиындықтар мемлекет мәлімдеген саясатты материалдық қамтамасыз етуге кедергі болды.

Жастардың әлеуметтік және экономикалық жағдайының нашарлауы олардың әлеуметтік өмірдегі қылмыстық ұяларға одан әрі тартылуының басты себебі болуы мүмкін.

Проблеманы зерттеушілер 1990 жылдан бастап қылмыскерлер қатарының жасарғанын атап көрсетеді. Мысалы, бүгінгі күні Ресейде қылмыскерлердің жартысы (54 проценті) – 14 пен 30 жас арасындағы жастар, барлық қылмыскерлердің жетіден бір бөлігін 14|18 жастағы кәмелетке толмағандар құрайды. Қазақстанда тиісінше — 50,9 және 6,9 процент⁷⁵. 1999 жылы ҚР полиция қызметкерлері 148 мыңға жуық кәмелетке толмаған қылмыскерлерді ұстаған, бұл 1998 жылға қарағанда 10 мыңға көп. Жоғары оқу орындарының қылмыс жасаған студенттері 40 проценте жуық, ал мектеп, лицей және гимназиялардың оқушылары — 23 процентке көбейді. Жасөспірімдер және жастар жасаған қылмыстың айрықша ерекшелігі соңғы жылдары жеке бас мақсатында болып отыр. Ұрлық, автокөлікті айдап кету, тонау, ұрып кету, бұзақылық - бұлар кәмелетке толмағандар жасаған қылмыстың өзіндік «жиынтығы». Ең қорқыныштысы қылмыс өте аяусыздықпен жасалады. Мұндағы барынша «еңбек» электрондық бұқаралық ақпарат құралдарына тиесілі, олардың арналары бойынша жауыздық пен қатыгездік жаппай ағынмен беріледі. «Ең басты батырдың» жүйелі түрде гүлденуі өмірдің жетістіктеріне күшпен ғана қол жеткізетін жастардың сенімін қалыптастырады.

Жасөспірімдердің делинквенттік мінез-құлқы «ересек» қылмыстық мінез-құлықтың заңдылықтарына сәйкес келмейді. Жасөспірім істегенін жоққа шығармай, жиі түрде өзінің кішісін мойындайды немесе іс жүзінде жоққа шығармайтын құқықтық тыйым салуды бұзады. Осындай мінез-құлықты түсіндіру үшін бейтараптық теориясына жүгінеді, оның мәні жасөспірімнің өзіне қатысты жеңілдету жағдайларының іс-әрекетін санасыз түрде кеңейтуге, өзінің әрекетін ақтауға және тіпті оның тиімділік элементтерін енгізуге ұмтылады. Сұраулар жасөспірімдердің көпшілігі өзінің қылмысының себебін сыртқы жағдайлардан көретіндігін айтады, құрылғандардың ширегі осындай жағдайда кім де болмасын осыған баратындығына сенімді. Келтірілген зиянды қате бағалау да жөн.

Өзінің мінез-құлқына осылайша қарау біршама дәрежеде заңдық практиканың және құқықтық тәрбиенің ерекшеліктерімен негізделеді, бұл жасөспірім қылмыскерлерде өзіне жаза қолданылмайтыны туралы түсінікті қалыптастыруға жиі әкеп соғады және бұл қылмыстың «жасару» себептерінің бірі болып табылады. Рецидивтер ықтималдығы өсуде. «Жазаныңды өтеп келгеннен кейін қылмыс жасайсыз ба?» деген сұрақтың жауабы да қарапайым: «Жоқ» — деп сұралғандардың тек 45% ғана жауап берді, «Қалай боларын білмеймін» — деп кәмелетке толмаған қылмыскерлердің 32-сі жауап берді.

«Жастар таңдауы» ұйымының тен төрайымы Ярская В.Н. айтуынша, қазіргі таңда Қазақстан жастарының 15 проценті ғана тұрғын үймен қамтамасыз етілген. Жастардың 5 проценті ата-анасы сатып әперген үйде тұрады. «Мәселенің түйіні жастарға тұрғын үй сатып алу немесе оны салып алуға несие беру тетіктерінің қалыптаспауында жатыр», - деді Ярская В.Н. [20] «Жастар таңдауы» ұйымы жас отбасыларға жеңілдетілген несие беру мүмкіндігін қарастыруды ұсынады. Қазіргі тұрғын үй бағасы мен жоғары несие ставкасы жастардың басым бөлігіне ипотекалық несие беру жүйесінің қызметін тұтынуға мүмкіндік бермей отыр. Осы орайда А.Хаматдинова жас отбасыларға тұрғын үй сатып алуға 40 жылға дейінгі мерзімге 6-8 проценттік өсіммен несие беретін АҚШ-ты мысалға келтірді.

«Қазақстан ипотекалық компаниясы» ЖАҚ төрағасының орынбасары Нұрлан Тоқабаевтың түсініктемесіне жүгінсек, елімізде қазір ипотекалық несие 15 жылға 13 проценттік үстеме сыйақымен беріледі. Оның айтуынша, Қазақстан ипотекалық компаниясы несие мерзімін 20 жылға дейін ұзартуға, соның нәтижесінде несие ставкасын төмендетуге қадамдар жасауда. Демек, қазақстандық жастар үшін де ипотека қызметін тұтынатын мерзім жақын, деді Н.Тоқабаев. Ол сондай-ақ, жастарды тұрғын үймен қамтамасыз ету мәселесінің шешімін табу үшін арнайы бағдарлама жобасы жасалып, муниципалдық тұрғын үйлер салына бастайды дегенге сенім білдірді [21].

Бұл ретте жастардың әлеуметтік мәселелерін шешуде әртүрлі бағдарламалар қабылдаған және іс-шаралар жоспарын жасаған орынды. Онда мынадай негізгі бағыттар бойынша кезеңдік және үйлестіруші іс-әрекеттер көзделгені жөн:

1. Жастармен әлеуметтік жұмыс жүргізу үшін жағдайлар жасау.
2. Жастардың экономикалық дамуы, еңбек және жұмыспен қамту саласында жағдайлар жасау.

3. Өңірлерде жастар саясатын іске асыру.
4. Білім және ғылым саласында жастардың құқықтары мен мүдделерін қамтамасыз ету.
5. Жастар мен жастар саясатын ақпараттық қамтамасыз ету.
6. Жас таланттарды дамыту мен қолдау.
7. Салауатты өмір салтын қалыптастыру.
8. Жастар қоғамдық бірлестіктерінің қызметі үшін жағдайлар жасау.
9. Халықаралық жастар ынтымақтастығын дамыту.
10. Қазақстандық жастардың азаматтылығы мен патриотизмін дамыту.
11. Мемлекеттік жастар саясатының нормативтік-құқықтық базасын дамыту.

Бағдалама республика жастарында мемлекеттің қоғамдық-саяси, әлеуметтік және экономикалық өміріне ұмтылуы және белсенді қатысуына, өз қабілетін іске асыруы және өзін-өзі дамыту үшін тиісті жағдайлар жасауға дағдыландыру арқылы мемлекеттік жастар саясатын жүзеге асыруға бағытталуы, ол оның нарық жағдайында ойдағыдай әлеуметтендірілуіне ықпал ететін болуы тиіс.

Бағдарламаның іске асыру тетігі Бағдарламаның іс-шаралар жоспарында көрсетілген іс-шараларды жастармен жұмыс істейтін барлық мүдделі құрылымдарды тарту арқылы, кезең-кезеңімен іске асыруға бағытталған мемлекеттік органдардың үйлескен іс-әрекеттерінен тұрғаны абзал.

Әдебиеттер:

1. Theories of social casework / Ed. R. and R.I I. Nee. Chicago, 1970.; Peine M. Modern social work theory. L., 1992.; Social work treatment: Interlocking theoretical perspectives / Ed. F.J. Turner. N.Y. 1986.; Hearn G. Theory-building in social work. Toronto, 1958.
2. Рамон Ш., Шанин Т. Милосердие и умение: Социальный работник как профессия // Вестн. высш; шк. 1991, № 11. С. 47.
3. Мырзабаева.Б, Оразымбетова.А, Жайлаубекова.С. «Әлеуметтік педагогтың ауыл мектебіне арналған жұмыс жоспары», Ауыл мектебі №2, 2003
4. Бикенов К.Ү., Жаназарова З.Ж., Нұрбекова Ж.А. Отбасымен әлеуметтік жұмыс: Оқу құралы.- Алматы.- 2003.
5. Василькова В. А., Василькова В.В. Социальная педагогика.М.:2000 г.
6. Галагузова М.А. „Социальная педагогика,,. Курс лекций. М. 2000 г.
7. Грачев Л.К. Программа социальной работы с семьями, имеющими детей-инвалидов.-М, 1992.
8. Ағыбаев А. «Жасөспірімдер қылмысына не себеп?». Заң, №5, 2004.
9. Фрейд З. По ту сторону принципа удовольствия. М., 1925.;
10. Бернер Г., Юнссон Л. Теория социально-психологической работы. М., 1991.
11. Поддерживающие системы и взаимопомощь: Полидисциплинарные исследования / Под ред. Дж. Каплан, М. Киллелся. Нью-Йорк, 1976
12. Goldstein E.G. Ego psychology and social work practice, N.Y., 1984.
13. Gilligan C. In a different voice: Psychological theory and women's development. Cambridge. 1982
14. Западные молодежные субкультуры 80-х годов: Научно-аналитический обзор. – М.: ИНИОН АН СССР, 1990.
15. Молодёжь планеты: глобальная ситуация в 90-х годах, тенденции и перспективы /Ильинский И.М. и др. - М.: Ин-т молодежи - "Голос", 1999. – 324. с.
16. Андрущенко В.П., Горлач Н.И. Социология: наука об обществе. Харьков, 1996.
17. Филипов Р.П. Школа и социальные развитие общества. М., 1990.
18. Фирсов М.В., Студенова Е.Г. Теория социальной работы. М., 2000.
19. Лещинская Г. Молодежный рынок труда. /Экономист, № 8, 1999.
20. Ярская В.Н. Философия социальной работы: вопросы преподавания // Социальная работа. М., 1992. Вып.5.
21. Тоқабасев Н. Болашаққа қадам // Білім және еңбек. – 1987. – № 9. – 2 -11 бб.